

Varga László

A LÉGVÉDELMI RAKÉTA ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Minden hivatásrend, szakmakultúra természetes igénye az, hogy időről időre áttekintse történelmét, elemezze mindenkori helyzetét és felvázolja jövőjét, jövőképét. A Honvédség és a Légierő létrehozásának 160., illetve 70. évfordulója kiváló alkalom erre, ugyanakkor a konferencia és ezen belül a téma bizonyos korlátot is jelent. Ezért a dolgozat kizárólagosan a magyar légvédelmi rakéta erők alkalmazásának időszerű, vagyis mai kérdéseivel foglalkozik és a jövőt csak az ezen időszerű kérdések indokolta mértékben érinti.

Nem szorul különösebb bizonyításra, hogy a légvédelmi tüzér (később légvédelmi rakéta és tüzér) fegyvernem gyökerei is a Légierő létrehozásának időszakára nyúlnak vissza. Arra az időre, amikor is a tábori tüzér szervezetek eszközeit a légjáróművek vagy légi járóművek – ahogy akkoriban nevezték a repülő szerkezeteket – ellen fordították [1]. Neves szerzők (Varga József [2], Veres Mihály [3]) foglalták össze az elmúlt évtizedek történetét, de jelen dolgozat szempontjából talán még fontosabb az a jelentés [4], amiben Kapcsándi István összefoglalta a fegyvernem elmúlt éveinek krónikáját. Ez is csak annyiban, hogy világosan lássuk vizsgálatunk tárgyát, nevezetesen a magyar Légierő légvédelmi rakéta erőit. Nem kívánok foglalkozni sem a szövetséges országok légvédelmi rakéta erőivel, még kevésbé más országok ilyen erőivel, a jövőt illetően legfeljebb utalást teszek arra, ha feltűnő egybeesést vélek felfedezni a megoldandó problémák, kérdések némelyikében.

ELŐZMÉNYEK

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának másodéves hallgatójaként tanulmányaimat és kutatásaimat „A Magyar Légierő légvédelmi rakétacsapatai alkalmazásának lehetőségei a fegyveres konfliktusokban, illetve a nem háborús műveletekben a NATO követelmények figyelembevételével” témában végzem. Ugyan jelen dolgozat témája nem teljesen esik egybe a kutatottal, azonban talán nem szorul bizonyításra, hogy az alkalmazás időszerű kérdéseinek vizsgálata a kutatásaim szempontjából is megkerülhetetlen. A tudományos kutatómunkára készülve az Egyetem felsővezetői (vezérkari) tanfolyamán készített záródolgozatomban [5] azt a következtetést vontam le, hogy a magyar légvédelmi rakéta erők jövője csak a NATO integrált légvédelmi rendszerében értelmezhető és képzelhető el, továbbá, hogy az erők ilyen rendszerbe való beillesztése elméleti alapjait tekintve lehetséges, gyakorlati tennivalóit nézve pedig szükséges

folyamat. Ezen folyamat kezdeteiről [6], a nyelvi képzésről [7], illetve az akkori légvédelmi rakétadandár strukturális kompatibilitásának néhány kérdéséről publikációimban [8] számoltam be.

Következtetéseim igazolását, megerősítését látom a közelmúltban megjelent Összhaderőnemi Doktrína vonatkozó tételében, miszerint „Mindez (*mármint a légvédelem – a szerző megj.*) megvalósul a légvédelmi rakéta- és tűzér eszközök, a légierő meghatározott repülő és vadász egységei (alegységei) – kijelölt erőivel a NATO Integrált Légvédelmi Rendszer részeként – együttműködésével.” [9]

A JELENLEGI HELYZET

A Honvédség légvédelmi rakéta erői jelenleg egyetlen szervezetben találhatók meg. Képességeik – az alkalmazott fegyver- és vezetési rendszerekből is adódóan – alapvetően ismertek a szakmai közvélemény előtt. A NATO integrált légvédelmi rendszerében való alkalmazhatóság elengedhetetlen feltételét képező technikai kompatibilitás helyzetéről (már megjelent [10], [11], [12], illetve előkészületben lévő) publikációimban adtam, illetve adok számot. E dolgozat tárgyát tekintve csak a következtetés fontos, miszerint az erők jelenleg (technikai ellátottságukat, képességeiket tekintve) olyan állapotban vannak, ami nem kérdőjelezi meg ezen integrált rendszerben való alkalmazhatóságukat. Ezzel is megfelelve a már idézett Összhaderőnemi Doktrína követelményének [13], miszerint „A légvédelem teljes rendszere legyen képes a NATO integrált légvédelmi rendszer részeként működni.” Ugyanakkor ez a helyzet jelenti az alkalmazás egyik időszerű kérdését is, nevezetesen hogy ezen erők minden eleme rendelkezik-e a szükséges képességekkel. A rendelkezésre álló erőforrások szűkössége miatt a telepíthető kategóriába tervezett erők – érthető módon – jobb állapotban vannak. A feladat ebből következően adott, forrásteremtés az erők teljes egészének technikai kompatibilitását megteremtő fejlesztésekre.

AZ ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

A *szervezeti kompatibilitás* ügyét az alkalmazás időszerű kérdései közé sorolom. Egyrészt a magyar légvédelmi rakéta erők szervezeti struktúrája a feladatrendszernek megfelelően, a szövetségi szabályok szerint épül fel (a kezelőállományok összetételét és a kezelőváltások számának a műveletek fenntarthatósági követelményét szem előtt tartó számát tekintve). Ugyanakkor a struktúra magán viseli az elmúlt időszak kényszerű kompromisszumait a létszámok tekintetében. Ezért is vallom – szemben azok véleményével, akik a telepíthető erők struktúráját teljesen egyezővé kívánják tenni a béke viszonyok közöttivel –, hogy a kényszerű kompromisszum egyben ésszerű és egyetlen lehetséges megoldás is, mivel ellenkező esetben a szervezet nem tud megfelelni a teljes feladatrendszernek (ami egyébként kellő hangsúllyal jelenik meg a doktrínákban). Ez a megoldás lehetőséget ad az egyébként szűkös emberi erőforrások célszerű és rugalmas allokálására.

E vonatkozásban nem kerülhető meg az emberi erőforrások rendelkezésre állása sem. A magyar légvédelmi rakéta erők ugyanazzal a problémával állnak szemben jelenleg, mint a Honvédség bármely más katonai szervezete. Nevezetesen, hogy jelenleg rendelkezésre álló emberi erőforrásaik – általában – nem elégségesek a teljes feladatrendszer megoldására. A honvédségi toborzórendszer teljesítményét és az elérhető anyagi erőforrásokat tekintve ez a helyzet még előreláthatólag huzamos időn keresztül fenn fog állni, illetéknéppen a szükséges emberi erőforrások elérhetősége vagy korlátossága a légvédelmi rakéta erők alkalmazásának egyik időszerű kérdését is jelenti.

A *technikai kompatibilitás* remélt teljes körű megteremtésén túl a szervezeti kompatibilitás azt is jelenti, hogy ezek az erők rendelkeznek minden olyan eszközzel és anyagi készlettel, ami a vonatkozó szövetségi szabályozókban és szabványokban megjelenik. Ezen a területen a magyar légvédelmi erők szintén ugyanazokkal a kihívásokkal küzdenek, mint a Honvédség bármely más csapata. Nevezetesen, hogy ezen hadfelszerelések egy része a Honvédségben (még) nem létezik (nem rendszeresített), az ellátást normák nem szabályozzák, következésképpen „megszerzésük” az adott konkrét feladathoz külön, egyedi eljárást és erőfeszítést igényel. Természetszerűleg a prioritást élvező (felajánlásra tervezett, rövid készenléti idejű, telepíthető) erők a jobban ellátottak annak ellenére, hogy a mobilitás, a telepíthetőség követelménye újabb és újabb megoldandó problémákat generál. Valószínűsítem, hogy – az elérhető forrásokra való tekintettel – ezzel a helyzettel is hosszabb távon kell számolni.

Az *eljárásbeli kompatibilitás* (és ezáltal az interoperabilitás) megteremtése a magyar légvédelmi erők alkalmazásának időszerű kérdései között a legnagyobb kihívást jelenti a fegyvernem számára. A teljesség igénye nélkül szeretnék néhány – általam legfontosabbnak ítélt – kérdéssel foglalkozni.

Az első ilyen terület a doktrínafejlesztés. A katonai felső vezetés által is tudott és elismert módon ezen a területen a Honvédség a szándékolt állapottól lényegesen elmaradt. Nem tárgya a dolgozatnak az okok vizsgálata, de mindenképpen szükségesnek tartom aláhúzni, hogy ez a helyzet okozza talán a legnagyobb fejfájást a fegyvernem időszerű kérdéseinek töprengőknek. Nincs Nemzeti Katonai Stratégia, a létező Összhaderőnemi Doktrína [14], Légierő Doktrína [15] és A légi szembenállás doktrínája [16] ellenére sincs még jóváhagyott légvédelmi rakéta doktrína, mint a fegyvernemi erők alkalmazásának alapvető dokumentuma. Ebből következően a magyar légvédelmi rakéta erők teljességét magába foglaló légvédelmi rakétaezred törzse dolgozott ki egy – legjobb tudását tükröző és összefoglaló – okmányt a megoldandó feladatrendszer teljesítését célzó erőallokációra, a feladatok megoldásának rendjére. Talán nem szorul bizonyításra, hogy a megoldás csak átmeneti lehet. Az átmenet időtartamára nézve azonban kevés optimizmusra ad okot az a tény, hogy az említett dokumentum (tervezet) szóba jöhető (szakmai) műhelyek számára való megküldése után a véleményalkotásra nyitva álló időben a tervezethez érdemi észrevétel nem érkezett. Ezzel együtt az említett okmány alapján a jelenleg legfontosabbnak számító (légi)bázis (lég)védelmi tervek kidolgozhatók, a nemzeti alárendeltségű légvédelmi készenléti szolgálat szabályozható.

A doktrínák hiánya a feladatok megoldásának részterületein is megoldandó kérdések sorát veti fel. Csak felsorolásszerűen néhányat. Mivel a műveletek tervezésére nincs (így a légvédelmi rakéta

műveletek tervezésére sincs) a Honvédségnek doktrínája, ezért az ezred törzse a szövetségi előírások és gyakorlati tapasztalatai alapján kidolgozott egy művelettervezési útmutatót, ami egyébként bevált, működik, ugyanakkor csak az ezred szintjére alkalmazható. A magasabb (előljáró) törzsekre vonatkozó hasonló útmutató hiánya okozza azt az – egyébként elfogadhatatlan – helyzetet, ami a VÁRKAPU (2001. szeptember) és a BÁRÁNYFELHŐ (2004. október) műveletek tervezésekor is bekövetkezett, mikor is a feladat szabás minősége és időbelisége (késése) volt a művelet teljesítése során az egyik legnagyobb kihívás, amivel a végrehajtó köteléknek (és az akkori dandár törzsének) meg kellett küzdenie.

Feltételezve, hogy ilyen doktrínák (okmányok, útmutatók) rendelkezésre állnak, az időszzerű kérdések közé sorolom, hogy a Honvédség jelenlegi képzési rendszerében biztosítható-e, és ha igen hogyan, a parancsnokok és törzstisztek kellő szakmai felkészültsége egy ilyen doktrínarendszer determinálta feladatrendszer megoldására. Megítélésem szerint sem a tiszti alapképzés (B – baccalaureus), sem a kiegészítő (M – magiszteri) képzés, sem az OKJ-rendszerű zászlósképzés nem ad erre a feladatkörre képzést, felkészítést. A megoldás útja csak a nyugati katonai kultúrában szerzett képzettség, ennek hiányában a szövetségi tanfolyamok rendszere, a gyakorlati úton történő ismeretszerzés lehet, ami viszont további anyagi erőforrásokat igényel. Mivel az egyébként is szűkös erőforrások ezen a területen nem a csapatoknál vannak, a siker meglehetősen esetlegesnek tűnik.

A törzstisztek helyzetéhez hasonló a vezetésben és a tűzirányításban résztvevő állomány felkészítésének kérdése is. A reális célrepülések és az ilyen típusú szimulációs lehetőségek korlátozottsága az ő helyzetüket még nehezebbé teszi. A doktrínák dolgában a helyzet ugyanaz, mint a korábban említett kategóriánál: az ezred saját erejéből fejlesztett doktrínák alapján történhet csak a felkészítés, azonban a szabályok, eljárások kidolgozásához szükséges ismeretanyaghoz való hozzáférés erősen korlátozott.

Valamivel könnyebb a helyzet a kezelői és a támogatói állomány kiképzésében, felkészítésében, ugyanakkor a helyzetet mi sem jellemzi jobban, mint hogy az ezred által létrehozott munkacsoport (bár mérsékelt sikerrel, de) fejleszti a Harckiképzési Program¹ munkacímű okmányt. Teszi azzal a céllal, hogy egységes rendszerben legyenek leírhatók az egyes szolgálati személyek harci alkalmazásra való felkészültségével szemben a szövetségi okmányokban megfogalmazott követelmények. Ennek egyeztetése, összhangba hozása az érvényben lévő kiképzési és osztályba sorolási rendszerrel jelenleg megoldhatatlannak tűnik. Egyebekben a kötelékek műveleti készenlétének megítélésére² hivatott (nem kötelezően előírt, de a szövetség számos országában célszerűnek tartott) dokumentumok szintén az ezred által kidolgozottan állnak csak rendelkezésre. A valamivel könnyebb jelző magyarázata az, hogy a kezelői és a támogatói állomány felkészítése erősen fegyverspecifikus is, ami ha nem is mindig elfogadott, de létező okmányok alapján folyik. Sokatmondó egyébként az a körülmény, hogy az

¹TCTP – Tactical Combat Training Program

²ORE – Operational Readiness Evaluation

állomány általános katonai alapképességek kialakítását célzó felkészítése³ sem teljesen szabályozott. Különösen élesen jelentkezett a fenti kérdéskör a felajánlott alegységek által készítendő tervek⁴ tekintetében, amiről részletesebben a felajánlott alegységek felkészítésében jelentkező időszzerű kérdéseknél kívánok szólni.

A második jellemezni kívánt terület, az Egységes Védelmi Előírások⁵ (még inkább az azokból fakadó kötelezettségek) bevezetése hasonló helyzetben van. Még az elfogadott és bevezetett előírások (egyezmények) esetében is legalábbis kétséges, hogy azok következményei (követelményei) minden vonatkozó okmányban átvezetésre kerültek-e, minden olyan szervezet, amelynek a bevezetésből adódóan feladata keletkezik, annak tudatában van-e. Sajátságos helyzet alakult ki például a felajánlott erők felkészítési folyamatában a szükséges erőforrások „megszerzése” érdekében folytatott erőfeszítések során. Elfogadott előírások (egyezmények), követelmények és az azokból következő ellátási kötelezettségek hiányában az ezrednek kellett bizonyítani, hogy az adott eszközre, anyagra ténylegesen szüksége van. Több esetben éppen a követelmények hazai szabályozásba való beépítéséért, a feltételek biztosításáért felelős szervezeti egységek érveltek az elfogadott és bevezetett előírások (egyezmények) hiányával az ezred érvrendszerével szemben. Ezért is állítottam korábban azt, hogy a szükséges feltételek megteremtése külön eljárást és erőfeszítést igényel.

Harmadsorban a légvédelmi rakéta erők honi és országhatáron kívüli alkalmazásának egy olyan speciális eleméről szeretnék még röviden szólni, ami szintén a doktrínafejlesztéshez kapcsolható. Ez pedig a tágabb környezet, a magasabb szintű szabályozás ügye. Szintén a teljesség igénye nélkül két ügyről. Az első a NATO Válságreagáló Rendszer⁶ hazai bevezetésének ügye. Nemhogy az említett rendszer és a Honvédség Készenlét Fokozásának Rendszere összhangban lenne, de az ország NATO-csatlakozása után kilenc évvel az említett (vagy annak megfelelő, azzal összhangban álló és értelmezhető) rendszer még mindig nincs bevezetve Magyarországon. A második a honi védelmi igazgatás rendszerének ügye. Mind a VÁRKAPU, mind a BÁRÁNYFELHŐ művelet azt bizonyította, hogy a védelmi igazgatás rendszere nem volt képes a Megyei és a Helyi Védelmi Bizottságok, illetve a polgármesterek (önkormányzatok) kezelésére. Mindkét műveletben külön erőfeszítést jelentett a kiküldött csoportosítás és a támogató elemek számára a szükséges infrastruktúra és szolgáltatások biztosítása. Az akkori (és a jelenlegi) rendszer szerint a Hadkiegészítő Parancsnokságok (mint a védelmi igazgatás szervei) útján az eszközök, objektumok és szolgáltatások kijelölése és igénybevétele lehetetlen. A konkrét feladat ismerete nélkül a Honvédelmi Törvény [17] és a vonatkozó Kormányrendelet [18] szerint lehetetlen az igénybevétel előkészítése (a kijelölés). Az említett műveletek nem minősített időszakban kerültek megszervezésre, a hivatkozott szabályozók pedig (egyébként a bennük lévő disszonanciával tovább súlyosbítva) csak minősített időszakra teszik lehetővé nemzetgazdasági erőforrások igénybevételét. A kérdés megnyugtató rendezésének igényét mi

³ICCS – Individual Common Core Skills

⁴UGP – Unit Generated Plans

⁵STANAG – Standartisation Agreement (Egységesítési Egyezmény Ref. 9. p. 153.)

sem igazolja jobban, mint a mindkét feladatot követő jogviták, amiknek folyamányaként a honvédelmi tárcának kártérítési kötelezettsége is keletkezett.

A felajánlott alegységek felkészítése során szerzett első tapasztalatok alapján megfogalmazható néhány továbbgondolásra érdemes kérdés is. Az egyik első a sorban, hogy a felajánlott zászlóalj harccsoport szervezetszerű elemét képező légvédelmi rakéta alegység a bemenő ellenőrzésen megfelelt ugyan, de vezetési és tűzirányítási (az alegység egy előjárói vezetési és tűzirányítási rendszerhez történő illesztésének) kérdései jótékony homályban maradtak. További zászlóaljak felajánlása, a zászlóalj harccsoport többnemzeti kontingens részeként való alkalmazása és a dandár képesség kialakítása során azonban ezek a kérdések megkerülhetetlenek lesznek, és csak remélni merem, hogy nem generálnak pótlólagos fejlesztési forrás igényt a képességfejlesztési tervekben.

A felajánlott (telepíthető) alegységek felkészítésének néhány további sajátosságáról. A feladat (légibázis oltalmazása) megtervezése során a már korábban említett doktrína- és ismerethiánnyal szembesült az ezred. Mivel elfogadott doktrínában a feladat nincs leírva, az ezred egy változatban kidolgozta a feladat megoldására szóló koncepcióját és az azt támogató vezetési és irányító rendszer kiépítésére követendőnek ítélt javaslatát. A koncepció lényeges elemei közül csak a vezetési és irányítási rendszer körül bontakozott ki vita (emlékeztetném az olvasót a Szabványosítási Egyezmények dolgában írtakra). A vita nem a szakmai tartalom (vagy a követelmények) miatt, hanem a minél olcsóbb (egyszerűbben kivitelezhető) megoldás elfogadása érdekében keletkezett. A kimunkált kompromisszum elfogadható az előjáró és az ezred számára, finanszírozható (ld. a külön eljárásról korábban leírtakat), azonban jelen pillanatban semmi garancia nincs arra, hogy az ez évre tervezett képesség ellenőrzésen⁷ a döntnöki csoport által is elfogadható lesz.

Ezzel kapcsolatban nem kerülhető meg egy izgalmasnak tűnő kérdés. Nevezetesen, hogy a NATO-csatlakozás után a NATO különböző munkacsoportjaiban szerepet vállaló (kapott) törzstisztek (a különböző szervezetek állományából) vajon mindent megtettek-e a Honvédség érdekeinek érvényesítése ügyében. Számomra úgy tűnik, hogy szerepük az esetek jelentős részében csupán a szövetségesek szakmai műhelyei által kidolgozott és elfogadott követelmények saját alárendelték felé való mechanikus, azaz változtatás, értelmezés és adaptációs célú feldolgozás nélküli közvetítésében (néha elég durva eszközökkel való érvényesítésében) merült ki anélkül, hogy az adott követelmények teljesítéséért tenni tudó szervezetekben a szóban forgó követelményeket, az ezekből fakadó feladatokat érvényesítették (de legalább képviselték) volna.

Visszatérve a felajánlott alegység felkészítéséhez a továbbiakban az alegység által készítendő tervekről. Talán nem meglepő, hogy a magyar szabályozásban ez nem található meg, erre nézve érvényes doktrína nincs. Az ezred kidolgozott egy listát a tervekről és tartalmukról. A gyakorlati tapasztalatokból és az eddigi ellenőrzések tapasztalataiból kiindulva a tervek tartalma és listája megegyezni látszik a követelményekkel. A tervek szakmai tartalmi követelményeiről műhelyvitát

⁶ NCRS – NATO Crisis Response System

⁷ CAPEVAL – Capability Evaluation

kezdeményezni nem sikerült. Ezzel azonban nincs vége a megpróbáltatásoknak. Hihetnénk, hogyha a tervek listája és tartalma rendelkezésre áll, mi sem egyszerűbb, mint nagy erőfeszítéssel kidolgozni azokat. A helyzet azonban sokkal bonyolultabb ennél. A doktrínák hiánya miatt a tervek kidolgozásához szükséges alapvető felsőbb szintű szabályozók nem állnak rendelkezésre.

A NATO Válságreakáló Rendszerének hazai bevezetésével kapcsolatban a helyzetet leírtam. Az ellenőrzés elengedhetetlennek tartja a rendszer hazai meglétét, hiszen a szövetséges országok és a szövetséges parancsnokságok csak ebben a keretben tartják értelmezhetőnek (tudják értelmezni) a riasztás, az alkalmazásra történő felkészülés és az erőgenerálás folyamatát. Az alapszintű tervek kidolgozásához szükséges előjárói okmányok (vagy azok mintájának, szinopszisának) hiánya különösen a támogatói területen okoz nagy bizonytalanságot. Természetes, hogy a fegyveres erő jogállásáról való megállapodás⁸, az úgynevezett egyetértési nyilatkozat⁹ és az ahhoz csatlakozó technikai megállapodás¹⁰ teljes kidolgozása [19] csak a konkrét feladat függvényében végezhető el. Ezek szinopsziséban [20] kívül mindenképpen szükséges a felajánlott erők által kidolgozandó végrehajtási megállapodás¹¹ tartalmát érintő szabályozás. Ugyanígy doktrinális támpontok nélkül nem látszik megoldhatónak az adott műveletre és kötelékre vonatkozó állandó műveleti eljárások¹², a fegyveralkalmazási szabályok¹³ vagy akár egy béke viszonyok közötti éleslövészethez nélkülözhetetlen szükségletek (eszközök-anyagok, infrastruktúra, szolgáltatások) jegyzékének¹⁴ kidolgozása sem.

Hasonló a helyzet a felajánlott alegységek támogatási kérdéseit illetően. Kellően gyakorlatias szabályozás, a Nemzeti Támogató Elem használhatóan megfogalmazott feladatrendszere nélkül a felajánlott alegység támogatási tervei nem készíthetők el kellő igényességgel, tartalommal. Tekintettel a MISTRAL fegyverrendszer béke viszonyok közötti logisztikai támogatási anomáliáira különösen a logisztikai támogatás (kiemelten a harctéri sérülések javítása¹⁵ és a tartalék hadfelszerelés¹⁶) szabályozása nem tűr el semmiféle „nagyvonalúságot”.

Mindezen konkrét (és ennek okán időszerű) kérdések mellett megfogalmazható egy még tágabb összefüggéseket vizsgáló kérdés is, ami a légvédelmi rakéta erők képességfejlesztésének (és ilyen módon alkalmazhatóságának) talán másik legidőszerűbb kérdése. Felfogásom szerint a kérdés úgy tehető fel, hogy a honvédelmi tárca, a Magyar Honvédség képességfejlesztésének rendszere (nem csak a Tárcaszintű Védelmi Tervező Rendszert beleértve) képes-e egyáltalán, képes-e határidőre azon képességek kifejlesztésére, amik a Honvédség ambíciósintjében szerepelnek és elsősorban a felajánlásokban érintett alegységeknél elengedhetetlenek. Tulajdonképpen a légvédelmi rakétaezred

⁸ SOFA – Status of Forces Agreement

⁹ MOU – Memorandum of Understanding

¹⁰ TA – Technical Agreement

¹¹ JIA – Joint Implementation Agreement

¹² SOP – Standing Operating Procedures

¹³ ROE – Rules of Engagement

¹⁴ SOR – Statement of Requirements

¹⁵ BDR – Battle Damage Repair

saját sorsán keresztül teszteli a rendszert. Teszteli azt, hogy nem lévén érintett ún. kiemelt projektekben, mint például a légtérellenőrzés¹⁷, vagy érintett lévén az elvileg mindenkit (bár nem egyformán) átfogó fejlesztési programokban (gépjármű, híradás), meg tudja-e kapni intézményes úton, az előírt határidőre azokat az anyagi erőforrásokat, amik a feladat megoldásához szükségesek. Nem venném a bátorságot a kérdés megválaszolására, de annyit azért megkockáztatok, hogy igen válasz esetén (az ideai képesség ellenőrzés a választ egyébként megadja) is csak az általam korábban leírt kivételes eljárásban. És akkor még mindig kérdés a többi feltétel (a legfontosabbak talán az emberi erőforrások, doktrínák, kiképzés-felkészítés) rendelkezésre állása.

MAI ÉS JÖVŐBELI KIHÍVÁSOK

A légvédelmi rakéta erők mai alkalmazási kérdései között előkelő helyen szerepel lehetséges szerepük a terrorizmus elleni küzdelemben. A földi telepítésű légvédelem alkalmazási lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben címmel a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem által 2007. november 6-án szervezett konferencián fejtettem ki ezzel kapcsolatos nézeteimet [21]. Egyetértettem azzal, hogy a terrorizmus elleni küzdelem elsősorban nem katonai feladat, hanem a megelőző és ellentevékenységeknek annál sokkal szélesebb spektrumát öleli fel. Hozzászólásomban mégiscsak a terrorizmussal szembeni küzdelem katonai aspektusának egy szeletéről fejtettem ki gondolataimat. Nevezetesen arról, hogy a Honvédség földi telepítésű légvédelmi képességeivel milyen terrorizmus elleni feladatok (vagy inkább a terroristák milyen akciói elleni feladatok) oldhatók meg. Kitértem arra is, hogy a földi telepítésű légvédelem milyen képességeket kell (vagy kellene), hogy birtokoljon a jövőben azzal a céllal, hogy a terrorfenyegetettség ellen valamilyen hiteles (a terroristák által is respektált vagy respektálandó) visszatartó erőt, potenciált képviseljen.

Erre volt jó példa 2004 őszén a baloldali állam- és kormányfők találkozájának helyszínén (Balatonőszöd), amikor a Légierő csapatai együttműködésben a szárazföldi haderőnemen, a titkosszolgálatok és a rendvédelmi szervek erőivel oltalmazták (biztosították) a csúcstalálkozó helyszínét. Az időben történő megjelenés demonstrálta az állam elkötelezettségét arra, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel garantálja az esemény biztonságát. Azt hiszem – bár e tekintetben tolerálni tudok más véleményt is – maga az erődemonstráció visszatarthatja a mégoly elszánt elkövetőt is, hiszen (bár a személyes áldozat nem szempont, mint láttuk és látjuk nemegyszer) a „siker” esélye erősen csökken. Az elrettentés (visszatartás) minimálisan kockázatosabbá teszi az elkövető számára akciója kimenetelét, reálissá teszi annak kudarcát. A művelet példa volt arra is, hogy a földi telepítésű légvédelem aktív eszközei milyen típusú terrorcselekmények ellen és milyen formában alkalmazhatók. Azzal, hogy a légvédelmi rakétacsoportosítás részt vett a csúcstalálkozó (és ilyen értelemben ide behelyettesíthető olimpia, vagy bármi más fenyegetett esemény) oltalmazásában, reális visszatartó erőt

¹⁶ FE – Float Equipment

jelentett az aerodinamikai elven működő repülőtestek ellen minden magassági tartományban, még olyan esetekben is, amikor azok valószínűsíthetően észlelhetetlenek, és még inkább leküzdhetetlenek lettek (lehetek) volna a műveletben résztvevő repülőeszközök számára. Meggyőződésem, hogy ezen – fegyverként alkalmazni kívánt – repülőeszközök egy része csak a légvédelmi rakétacsoportosítás szenzoraival észlelhető.

Az, hogy 2001. szeptember 11-e előtt nem léteztek forgatókönyvek hasonló jellegű terrorcselekményekkel szembeni rendszabályokra, nem ok arra, hogy a haderőtervezők ne foglalkozzanak a legújabb kori kihívásokkal. Ruttai László és Krajnc Zoltán már 2002-ben elemezte a légi fenyegetettség és a haderőfejlesztés kapcsolatát. Megállapították, hogy „A közelmúlt technikai fejlesztéseinek eredményeként ... jelentős mértékben kibővült azoknak a légi hadviselési eszközöknek a köre, amikkel a légvédelmi eszközök akár békeidőben, akár egy esetleges fegyveres konfliktus esetén szembe találhatják magukat.” Egyetértek azzal a következtetéssel, mely szerint: „a legnagyobb veszélyt az jelenti, hogy a ballisztikus rakéták gyártási technológiájának egyszerűségéből adódóan ... akár egyes terrorista csoportok is megengedhetik maguknak a beszerzésüket” [22].

Ezek az eszközök terrorista célok érdekében felhasználva még nagyobb kihívást jelentenek a légvédelem számára. Jelenleg az ellenük való harc képességével csaknem kizárólag a rakétafegyverek rendelkeznek, nem beszélve a légvédelmi rakétafegyverek relatív (a repülőeszközökkel összehasonlítva) gazdaságosságáról és rövid reakcióidejükről. Az idézett szerzők szerint, ha a légvédelem nem rendelkezik (márpedig a magyar földi telepítésű légvédelem jelenleg nem rendelkezik) ilyen képességekkel, akkor ezek a támadóeszközök ráhatás nélkül érhetik el kijelölt célpontjaikat. Ruttai László – a rakétafenyegetés csökkentésének módjait elemezve – arra a következtetésre jut, hogy mivel az aktív rakétavédelem a ballisztikus rakéták repülés közben történő megsemmisítésére irányuló tevékenységeket takarja, a haderőfejlesztés iránya is (más országokhoz hasonlóan) világosan kijelölhető az erre képes technológia létrehozásában és az annak alkalmazására képes szervezeti egységek létrehozásában [23].

Magam is úgy gondolom, hogy amellet, hogy ez a technológia [24] nagyon költséges és kevés nemzet engedheti meg magának a teljes vertikum kiépítését, de Magyarország földi telepítésű légvédelmi képességeinek fejlesztési iránya is ez kell, hogy legyen. Azért is, mert felelősen gondolkodó nemzet [25] nem vállalhatja fel, hogy teljesen védtelen legyen a (ballisztikus) rakétákkal végrehajtható (származzanak azok állami szintről [26] vagy terroristák oldaláról [27]) támadásokkal szemben. Meg azért is, mert egy ilyen technológia kifejlesztésében, annak alkalmazásában – a „zöld mezős” megoldással szemben – minden bizonnyal a légvédelmi rakéta fegyvernem tudásbázisa nélkülözhetetlen, valamint szerves fejlődése is ezen új technológia alkalmazására predesztinálja.

¹⁷ ASOC – Air Sovereignty Center, MASE – Multi Aegis Site Emulator, CSI – CRC-SAM Interfész, 3D radarok, SEL – Speciálisan Erődített Létesítmény, SOF – Standby Operating Facility, Gripen és fegyverzete, Kecskemét és Pápa repülőterek

A 2. Nemzetközi Csapatlégvédelmi Szimpóziumon (2007. október 24-25., Lütjenburg Schleswig-Holstein Németország) már a C-RAM¹⁸ kérdéseivel is foglalkozott a 22 országból érkezett mintegy 130 résztvevő. Tette mindezt valószínűsíthetően azért, mivel az ilyen képesség kiépítésében élenjáró (birtokában lévő) amerikai haderő 2003 óta dolgozik a C-RAM céljaira alkalmazott MK15 PHALANX fejlesztésén (amit elsősorban a terroristák elleni harcra szánnak [28]).

Mindez azt igazolja, hogy a magyar földi telepítésű légvédelem szakértők által támogatott fejlesztési iránya egybeesik más országok (a teljesség igénye nélkül pl. Lengyelország [29], Hollandia [30], Oroszország [31], India [32] vagy éppen Japán [33]) törekvéseivel. Igazolja azt is, hogy bár a légi veszélyeztetés módszereinek tárháza kifogyhatatlannak tetszik, a légvédelem fejlesztési irányai a fenyegetés természetéből származtatva meghatározhatók. A légi támadóeszközök elleni küzdelem eszköztára olyan képességekkel bővíthet, amit más fegyvernemek (fegyverrendszerek) produkálni nem tudnak. A jövőben ez lehet a földi telepítésű légvédelem legfontosabb és egyben nagyon értékes hozzájárulása a biztonság megteremtéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Varga László: A légvédelmi rakéta és tüzér fegyvernem története p. 5. (<http://www.oszk.hu/mszbwww/K/S.HTML#9230>)
- [2] Dr. Varga József (szerk.): A légvédelmi tüzérség helyzete a kezdetektől a második világháború végéig (Légvédelmi rakéta- és tüzérfőnökség, Budapest 1996)
- [3] Veres Mihály: Légvédelmi tüzekek és rakétások (a légvédelmi tüzér és rakétacsapatok története 1948 – 2000), Veszprém 2002
- [4] Kapcsándi István: Tájékoztató a Honvédelmi Minisztérium Haditechnikai Fejlesztési Kabinet számára (Nyt. szám: 68/43/2005./HM HVKF KTFCSF)
- [5] Varga László: A légvédelmi rakétadandár Észak-atlanti Szerződés Szervezete integrált légvédelmi rendszerébe való beillesztésének lehetőségei ZMNE, Budapest 2002
- [6] Varga László: A légvédelmi rakétadandár integrációs tevékenységének kezdetei In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2003. Különszám
- [7] Varga László: Nyelvképzés a légvédelmi rakétadandárnál In.: Új Honvédségi Szemle 2002. 12. szám
- [8] Varga László: A légvédelmi rakétadandár strukturális kompatibilitásának néhány kérdése In.: Hadtudomány 2003. 1. szám
- [9] Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (2. kiadás) Ált/27 (HM DSZOFT kód: 11313) p. 102.
- [10] Varga László: A 2K12 (KUB, SA-6) légvédelmi rakétarendszer hadrendben tartásának feltételei In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2007. 2. szám
- [11] Varga László: A K-1P légvédelmi rakéta tűzirányító rendszer In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2008. 1. szám
- [12] Varga László: Modernizáció és éleslövészet In.: Katonai Logisztika 2002. 4. szám
- [13] Ref. 9. p. 31.
- [14] Ref. 9.
- [15] A Magyar Honvédség Légierő Doktrínája (MH DSZOFT kód: 13013) Nyt. szám: 563/614/2004./LEP
- [16] A légi szembenállás doktrínája (MH DSZOFT kód: 13021) Nyt. szám: 563/641/2004./LEP
- [17] A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény (Hvt.)
- [18] 71/2006. (IV. 3.) Korm. rendelet A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról
- [19] Ref. 9. p. 152.
- [20] AJP 4.5 (A) Host Nation Support Doctrine (Fogadó Nemzeti Támogatási Doktrína)
- [21] Varga László: A földi telepítésű légvédelem alkalmazási lehetőségei a terrorizmus elleni küzdelemben In.: A nemzetközi terrorizmus elleni harcidőszzerű társadalmi, katonai és rendvédelmi kérdései c. tudományos konferencia (ZMNE, 2007. november 06.) anyaga Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2008. Különszám
- [22] Ruttai László: Rakétavédelem (Egyetemi jegyzet) ZMNE, Budapest 2006 p. 10.
- [23] Ruttai László: A rakétafenyegetés csökkentése nem csak a katonák feladata In.: Magyar Honvéd 2007. 34. szám
- [24] Sieff, Martin: A rakétavédelmi rendszerek helyzete (http://spacewar.com/reports/Global_Ballistic_Missile_Defense_Systems_In_2007_999.html 2008. január 3.)
- [25] MTI: A kis hatótávolságú rakéták elleni védelem is téma lesz a NATO csúcson (<http://www.gondola.hu>) 2008. március 13.
- [26] Sieff, Martin: Izrael újra előveszi az Iron Dome (Vaskupola) kifejlesztését (http://www.spacewar.com/reports/Olmert_Backs_Iron_Dome_Of_Layered_Missile_Defense_For_Israel_999.html) 2008. január 25.
- [27] Ref. 22. p. 10.

¹⁸ C-RAM – Counter Rocket, Artillery and Mortar (hevenyészett fordításban tüzérségi lövedékek elleni védelem)

- [28] C–RAM rendszerek a palesztin rakétatámadások ellen Izraelben
(<http://strategypage.com/htmvt/data/articles/20071225.aspx>) 2007. december 25.
- [29] Holdanowicz, Grzegorz: Polish roadmap addresses GBAD modernisation Jane's Defence Weekly, 2008. 10. szám p. 11.
- [30] Könczöl Ferenc: Hollandia PAC–3 légvédelmi rakétákat vásárol
(<http://www.raketadandar.u/szakmai/hirek/archivum/20071011.doc>) 2007. október 11.
- [31] Oroszország második légvédelmi rakétezredét tervezi
(http://www.upi.com/NewsTrack/Top_News/2008/01/21/russia_plans_second_air_defense_regiment/7756) 2008. január 21.
- [32] India saját rakétavédelmi rendszert fejleszt 2010-re (http://www.spacewar.com/reports/India_to_develop_anti-missile_system_by_2010_official_999.html) 2008. január 08.
- [33] Tokiót rakétapajzzsal kívánják védeni (<http://www.nol.hu/cikk/477785/>) 2008. január 16.